

Kutatási terv és előzményei
Molnár Katalin építész
MMA ösztöndíj pályázatához

Előlap
Előszó
Településtervezés

Egy adott környezet barátjává válni
Jövőkép
Miskolc után Tokaj
Grafikai vizsgálatok és modellek
Textil modellek



ELŐSZÓ

Kutatásom során a tér-idő keresztjén fel-le illetve jobbra és ballra elmozdulva szeretném bemutatni a városszövet feltárási módszereknek/módszereknek bizonyos alapvető részeit, néhány aspektusát. A természetes (domborzat, vízrajz, éghajlat, a honos növényzet és állatvilág gazdagsága, a föld művelhetősége, nyersanyagok bányászhatósága), és művi városalakító folyamatokat, elveket, erőket (kereskedelem, gazdaság, ipar, politika), különböző tényezőket (városarculat, kialakult vagy irányított profil, turisztika - mit nyújt az ide látogatóknak, jövőkép - mit ad a gyerekeknek és fiataloknak?) és azok viszonyait szeretném vizsgálni Tokaj esetében, majd számos történetet, adatot és formát kell megismernem a városszövet struktúráját érinthető hirtelen beálló változásokról (legyen az természeti katasztrófa vagy iparpolitikai elvek megvalósítása), melyek radikális és nagymérvű helyzetmegoldó folyamatot, feladatokat generálhatnak.

Modellezéssel párhuzamosan, Tokajhoz kapcsolódva egy város konkrét adottságainak elemzésébe kell kezdenem, több helyi és nemzetközi történész és építész elveivel alátámasztva azt. Írásban olyan rétegeket fogalmazok meg, amik szorosan a témához kötődők, kiegészítik és indokolják jövőbeli makettjeim/tárgyaim mondandóját, illetve dokumentálják azokat.²

Kutatómunkámmal és kísérleteimmel a városépítészethez elemző-alkotó ill. alkotó-elemző magatartással szeretnék hozzátenni: A város-struktúra megismeréséből-értelmezéséből illetve különböző talált tárgyak és helyzetek megértéséből adódó, attól ihletett alkotói tevékenységemet folytatom - mely során remélhetőleg hasznos médiumot sikerül kialakítanom a várostervezés számára, akárcsak Bornemisza Eszternek sikerült a textilművészet területén.⁴

² lásd Jessica Hemmings alkotói disszertáció-írásra vonatkozó módszertanának részleteit: www.ncad.academia.edu/JessicaHemmings

⁴ ... „Úgy véli, hogy a régésszel ellentétben, aki egyre mélyebbre és mélyebbre ás, hogy az idő rétegeit feltárja, ő egyre több és több réteget rak egymásra a térképtöredékekből, nyomokból és jelekből, hogy így fejezze ki az időt, és az emberben, a történelemben meghúzódó rejtélyeket. Szívesen használ ókori településtérképeket éppúgy, mint modern metróvonalak és úthálózatok térképeit, hogy így őrizze meg egy adott hely és kor lakosainak szellemét. A térképek, labirintusok, útvesztők és bomladozó falakon hagyott nyomok gazdag asszociációs terepet biztosítanak, hogy elmélyedjünk életünk és körülményeink megértésében. – írja Charlotte Yde dán textilművész B. E. művészetéről.

TELEPÜLÉSTERVEZÉS

Egy adott környezet barátjává válni. ⁵

Heinz Tesar értelmezése szerint a hely földrajzi, lerakódási, anyagi, időbeni, gondolkodási, érzékelési, történelmi, várostörténeti rétegek összessége.⁶ Ha az alkotó személyiség története a helyhez kötődik, úgy a fenti rétegződések megtapasztalása és feldolgozása már korábban elkezdődött, hatása a személyiség alakulására nyilvánvaló. A hely szellemének fogalmát megalkotó Heidegger azt állítja, hogy az alkotás hozza létre a helyet, míg Ch. N.-Schulz szerint a hely az alkotás alapja. Tesar viszont mind a tradicionalistáknak és a modernistáknak is bosszúság éskihívás, mondja Friedrich Achleitner szakíró.

- Keresztülmenni a városon, a városban rajzolni, helyben rajzolni, ezek a legfontosabb dolgok, amiket meg kell tenni, mielőtt építeni kezdenénk. Az emberek, akiket a városban ismerünk, az élmények, amiket talán korábban a városban szereztünk éppoly fontosak. Az építészet a város történelmének és az egyénnek a konfrontációja. Ezáltal jöhet létre az építészet. (...) Nem arról van szó, hogy különösen éles, harsány szavakat és képeket keresünk, hanem arról, hogy a hely specifikumát, a topográfiát és a történelmet az építészet eszközével megragadjuk.

Tesar tehát folytatja az általa értelmezett helyet - a meglévő rétegeket - egy következő réteggel,⁷ ezzel mintegy predestinálja a terv integrációját. (Ellentétpárja lehet e tervezői viselkedésnek egy-egy településszövetbe "pottyantott" dobozépítmény abszurd és maradandó ufószerűsége.)

Ez a fajta integráltság a meglévő városok városépítészeti terveinek kapcsán eddig ritkán jött létre. Ritka az olyan helyzet, amely mindenki számára csak előnyt jelent, s ókori hagyományokra tekint vissza, hogy az új város, vagy városrész keresi lakóit, és nem fordítva.⁸ Szélsőséges eset a településtervezésben, amikor egy elképzelt képességű és jellemű elképzelt embercsoport elképzelt

⁵ Christian Norberg-Schulz: *Genius loci. Paysage, ambiance, architecture, Liège-Bruxelles, 1981, 21.*

In: Frédéric Debuyss: Le genie chrétien de lieu (Les Éditions du Cerf, Paris, 1997) magyarul: A hely szelleme a keresztény építészetben, fordította: Szilágyi Klára (Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2005)

⁶ A német „Schicht” szó (=réteg) „jelenti a földrajzi réteget, lerakódást, az anyag rétegét, az idő rétegét, a gondolkodás rétegét, az érzékelés rétegét, a bevonatot, úgymint bőr, ruha, parfüm, divat, die Geschichte = történelem, das Geschichte = rétegzettség, die Einschicht = egyrétegűség, magány, a titkot, die Stadtgeschichte = várostörténet, das Stadtgeschichte = városrétegzettség, a schichten – mint ige építést, fektetést, rendszerezést, egymásra helyezést jelent, a város a közösség titka, a titok szinonim jelentése a lerakódás és a titkos közlés, az építészet, mint látható és láthatatlan természetű szellemi és érzéki rétegződés.” - Heinz Tesar gondolatsora, *In: Kovács Péter DLA: Tesar – Rétegek In: UTÓIRAT 2009/6. IX. 53., ill. kiegészítve 2011.03.17. www.epiteszforum.hu*

⁷ Heinz Tesar osztrák építész gondolatai, 1982.

Kovács Péter DLA: Tesar – Rétegek. In: UTÓIRAT 2009/6. IX. 53., ill. kiegészítve 2011.03.17. www.epiteszforum.hu

⁸ Ványolós Endre (településtervező) - Modern tértörténetek Kelet-Európából - MOMÉ DI 5.fv.

életéhez (ember-makett?) komplett elképzelt városokat valósítanak meg (1:1-es város-makett?) – lásd a szocializmus városterveit, vagy a kortárs "zöldmezős városterveket", mint például Masdar új városát Abu Dhabitól 17 km-re⁹ az Arab Emirátusokban.¹⁰ + I. végjegyzet (Állítólag Masdar 2010-től beköltözhető – nem tudom milyen áron.) Hasonlóan „zöld” elvek alapján, neves építés- és mérnökcsapattal tervezett várost mutatott be Oroszország a 2012-es Velencei Biennálén Skolskovo 2017¹¹ néven. Ezeknek a városoknak/-részeknek az életével kapcsolatban - elsöre - számomra a társadalmi hierarchiával és munkamegosztással valamint a "szabad akarat"-tal kapcsolatos kérdések vetődnek fel, s csak a jövő a megmondhatója, hogy a legújabb kor tervezőinek vajon sikerült-e az adott környezet barátjává válni?

A Magyarországon megvalósult "1:1-es város-makettek" közé tartozó Tiszaújváros (1955-ben indult építkezés) jelene az - a közelmúlt jövőjeként -, ami miatt bizakodásom erősen szkeptikus. A befektetett pénzmennyiséget illetően ugyan merész ellentéte az legújabb technikára épülő arab fejlesztéseknek, ám ugyanúgy lakónegyedekből álló, központ nélküli város, típusépületekkel. Tiszaújváros a Tiszai Vegyi Kombinátban dolgozók számára épült¹². A város tervezői modern lakótelepet képzeltek el modern lakóházakkal, annak minden funkciójával: színház, mozi, rendelőintézet, még parkot és tavat is létesítettek a centrum részeként, hogy lakói meg tudjanak pihenni. Mégsem váltotta be a hozzáfűzött reményeket: a tucatszám katonás rendben egymás doboz-hasonmásaiként álló épületek nem gyönyörködtetnek, pihenésre és közlekedésre szánt terei nem készítenek megállásra és nehezen orientálnak, a tóparton nem sétálnak emberek.¹³

⁹ www.fosterandpartners.com

¹⁰ Vajon az építkezés által értelmet nyer a sivatag, vagy ez is csak egy módja „egy nemzedék szerény és kényelmes elhülyülésének”? – (bár a szerénység jelen esetben talán nem releváns – szerz.) Márai Sándor: A barbár című cikkét lásd a végjegyzetek közt

¹¹ legtöbb helyen mégis "Skolkovo" néven hirdetik -> skolko=mennyi? - <http://www.youtube.com/watch?v=40RZvy-mQX0>)

¹² "Óvárosa" Tiszaszederkény az új városrészről távol esik, megmaradt különálló falusi jellegű településrésznek. A műholdas felvételeket nézve a vegyi kombináttal, az olajfinomítóval és hőerőművel együtt igen különös ennek a "település-ötös"-nek a széteső képe egy közigazgatási határon belül.

¹³ és mindig van betöltendő állás: hiába a nagy zöldterület a vegyigár és a lakótelepe között, nagyon gyakori a daganatos megbetegedés.

Jövőkép

A városok története alig néhány ezer évre tekint vissza, „generációik” századokban mérhetők. A világ különböző tájain azonos törvényszerűségeknek engedve alakultak ki a társadalmakká szerveződő emberiség élettereként. Általában véve a város térbeli struktúrájának sajátossága, hogy nemcsak az egy-ember, hanem az emberi élet különböző nagyobb léptékű szerveződésének a kerete, és mivel térbeliségét időben bontja ki, így nemcsak a múlt lenyomata és a jelen élettere, de a jövő bölcsője is.¹⁴ Nem kevés tehát a mai várostervező felelőssége és feladata Miskolcon, amikor a hirtelenjött iparpolitika hozta népsűrűség, de az azóta már nagyrészt leépült ipar „haldoklásának” minden problémája mellett és abból kifolyólag ökológiai és szociológiai szempontokat kell előtérbe helyeznie.

A fenntartható életmódról és építészetről úgy gondolom nem elegendő iskolai jegyzetbe illő pontokba szedve beszélni egy konkrét létező várossal kapcsolatosan. Meg kell értenünk a város meglévő rétegeit és hálózatait (Tesar) és a barátjává kell válnunk (Ch. N.-Schulz). Hogy a "Tesar- féle" "réteges integritás" Tokaj esetében miként jött vagy nem jött létre: a város térszövetét vizsgálom majd az idő folyamán. Egy-egy idősíkot megragadva a város határainak eltolódását, terjeszkedését, patchwork-szerű növekedését figyelem, hogy két határ között az új városrészek hogyan tudtak kapcsolódni a meglévő város út-, infrastruktúra-, munkamegosztás-, közösségi-, társadalmi élettér-, stb. – hálózatához,¹⁵ vagy a kapcsolat csak névleges?

¹⁴ Szőke László: *Bevezetés az organikus településszemléletbe – Forгатókönyvvázlat*
In: *Magyar Építőművészet*, LXXIX. évf., 1988.6. szám, pp. 54-55.

¹⁵ "csilló véletlen szálaiból
törvényt szőtt a múlt szövőszéke (...)
s láttam, a törvény szövődéke
mindíg fölfeslik valahol." - József Attila, *Eszmélet* 7.versszak, 1933-34
telén.

A határok menti vizsgálat fontosságát és lehetőségeit emeli ki Moravánszky Ákos is a *Tűzfalak. Kelet-Európa intenzitása* című cikkében. In: *Magyar Építőművészet*, 1989. 4., pp. 6.

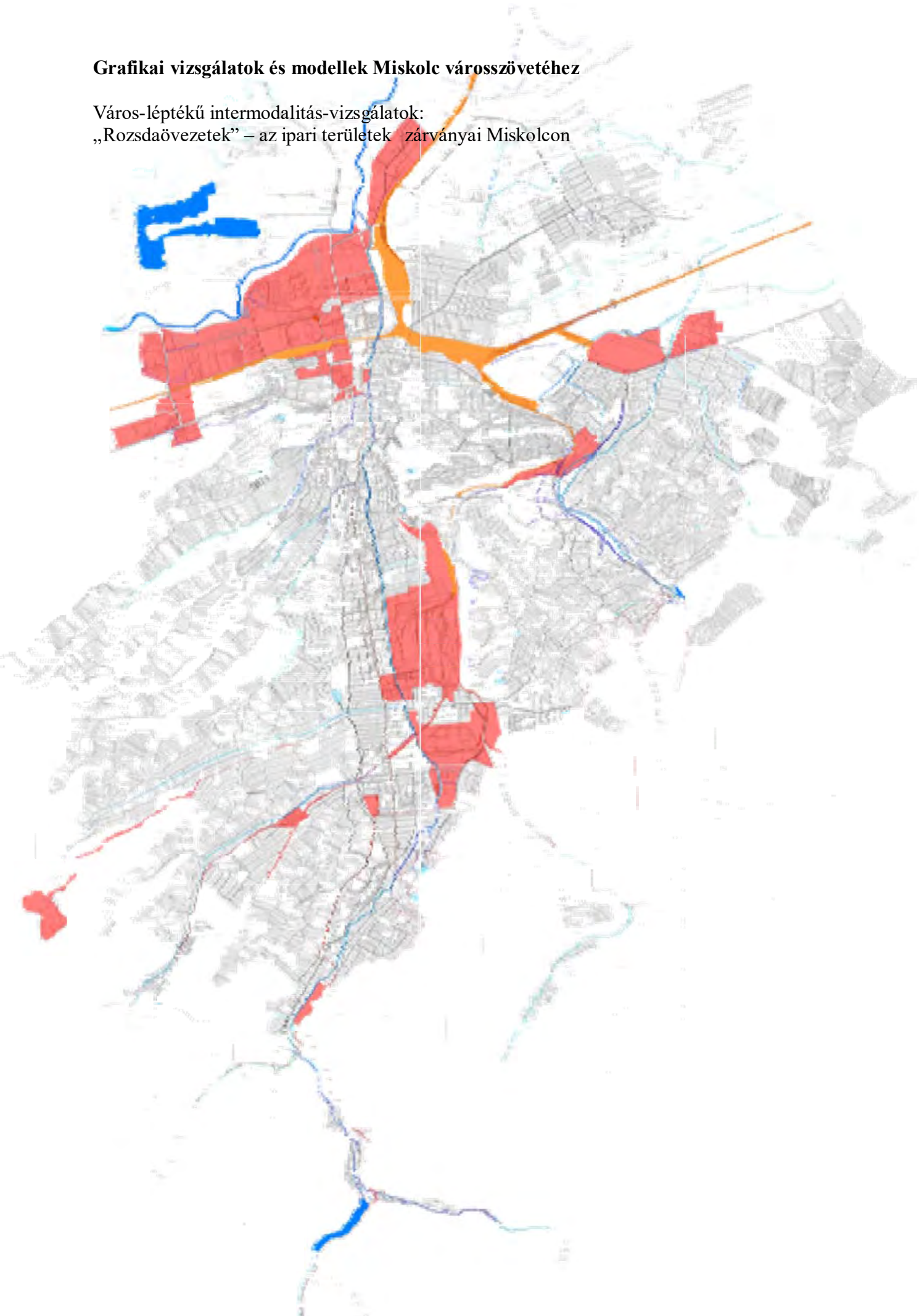
Miskolc után Tokaj

A MOME Doktori Iskola keretein belül értekeztem Miskolccal kapcsolatosan összeállítgatva egy elméletet, vagy méginkább fejtegetve egy vizsgálati / településtervezési módszertant. Ezt az írást többször kiegészítettem és végül összegyúrtam. Bármennyire szerettem volna befejezni - nyersanyag maradt. Ugyanakkor jó sorvezetőm lehet ahhoz, hogy Tokaj kapcsán a kijelölt tematikát végigjárva három év alatt egy újszerű megközelítésű településtervezési módszertant mutathassak be. Sajnos Miskolc hatalmas lépték egy egyszemélyes történeti, politikai, síkbeli és térbeli település értelmezéshez, probléma-halmaz feldolgozáshoz és makettezéshez, ezért is kell egy kisebb településhez – esetemben Tokajhoz - kapcsolódnom. Választásom azért esett Tokajra, mert a vizsgálatok szempontjából jó alapra tettem szert, amikor tavaly Szőke László településtervezővel (és persze sok szakági tervezővel) együtt dolgozhattam, s elkészítettük Tokaj rendezési tervét. Egyrészt konkrét gyakorlat volt, másrészt megfogalmazódott bennem egyfajta kritika a műfaj mechanizmusával és a szereplők betöltött kényszerű szerepével szemben, aminek javítására lehet tenni bőven javaslatot. Később Tokajba a település arculati kézikönyvet is elkészítettem, ami a vizsgálódásaimat folytatva és abból kifolyólag szintén módosításomra szorul majd.

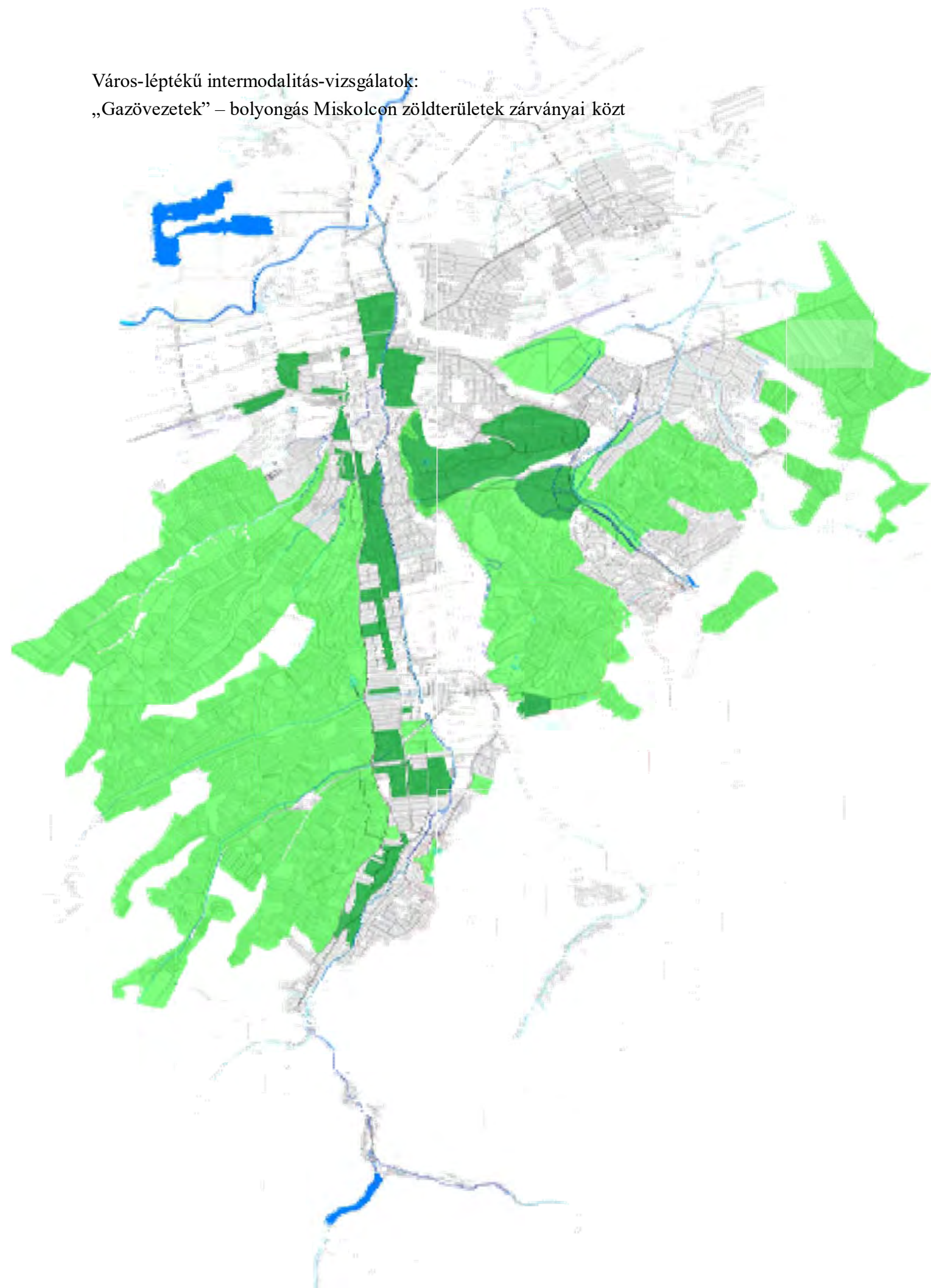
Várható munkám a munkaterv szerint felosztott tematikájú írásaim megírásán túl virtuális és valódi makettezés művészeti megközelítéssel is, probléma-felvetés és javaslatok a korrekciókra, s ezeknek az eredményeknek döntéshozóknak szóló tanulmányszerű és a láttatást és döntést segítő előadásának a kitalálása, megfogalmazása.

Grafikai vizsgálatok és modellek Miskolc városszövetéhez

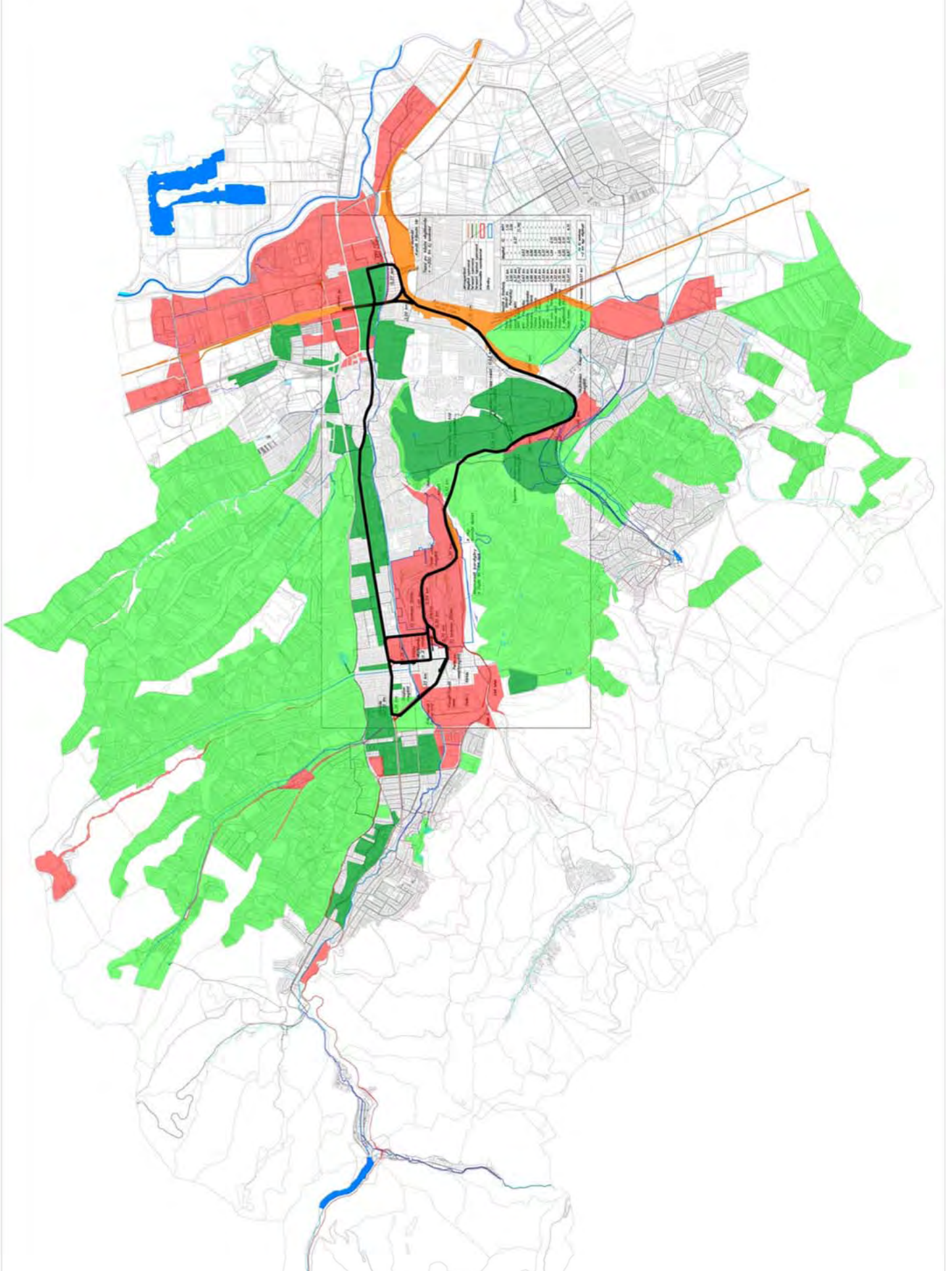
Város-léptékű intermodalitás-vizsgálatok:
„Rozsdaövezetek” – az ipari területek zárványai Miskolcon



Város-léptékű intermodalitás-vizsgálatok:
„Gazövezetek” – bolyongás Miskolcon zöldterületek zárványai közt



„Miskolc öve” – a város-léptékű intermodalitás lehetőségének vizsgálata



Feketén-fehéren sorozat – városok „alak-lélektan” (space and shape/figure-ground) vizsgálata

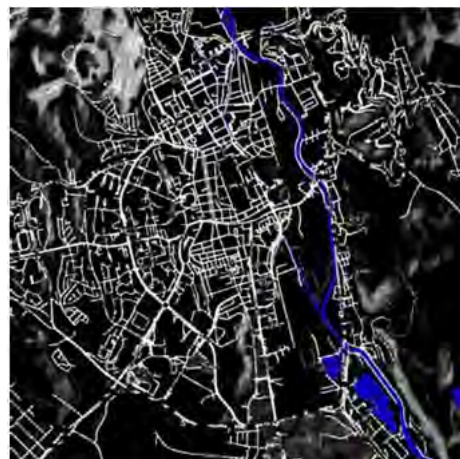
Városok feketén-fehéren



Debrecen



Győr



Kassa



Kecskemét



Pécs



Sárospatak



Székesfehérvár

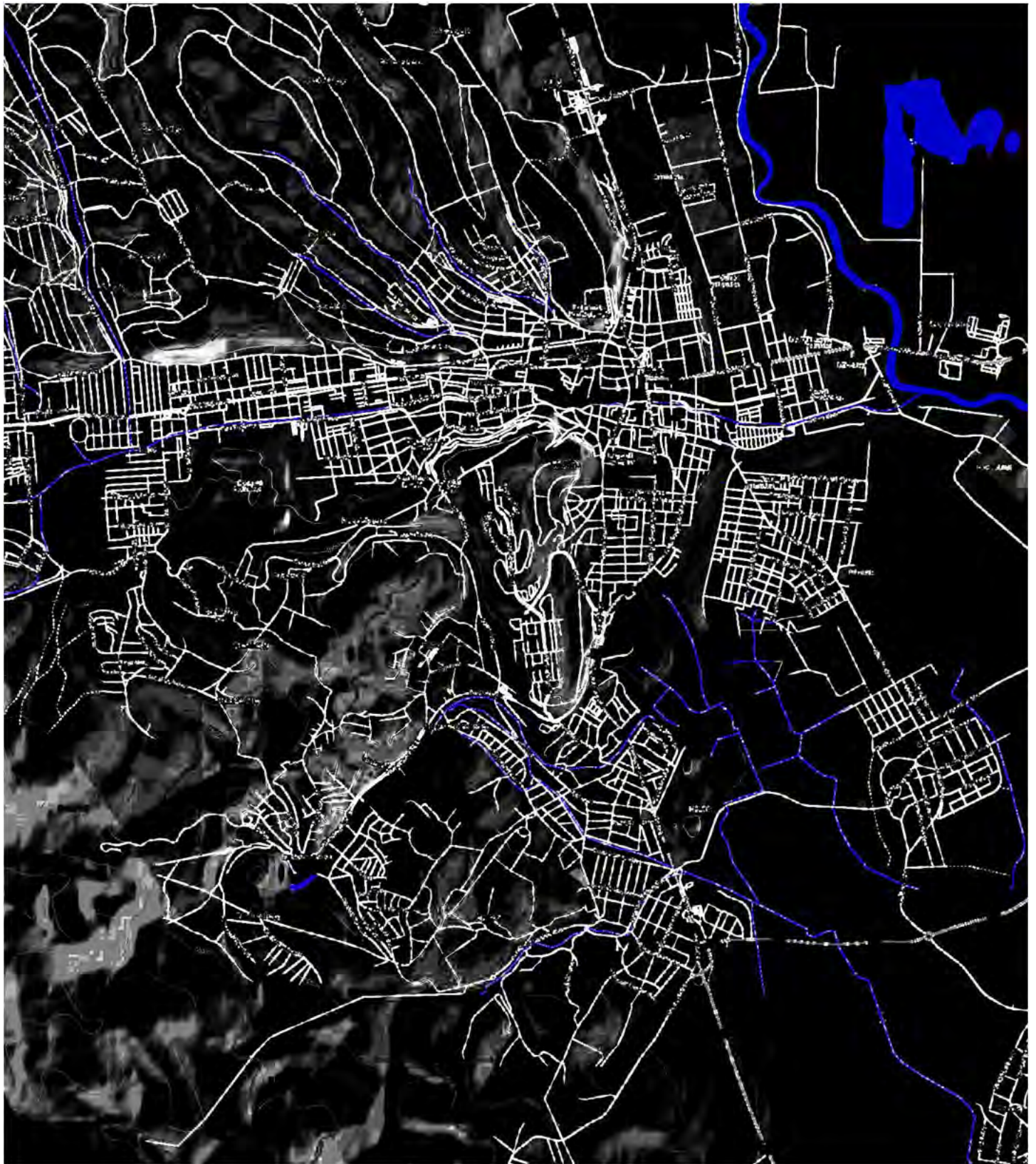


Sopron

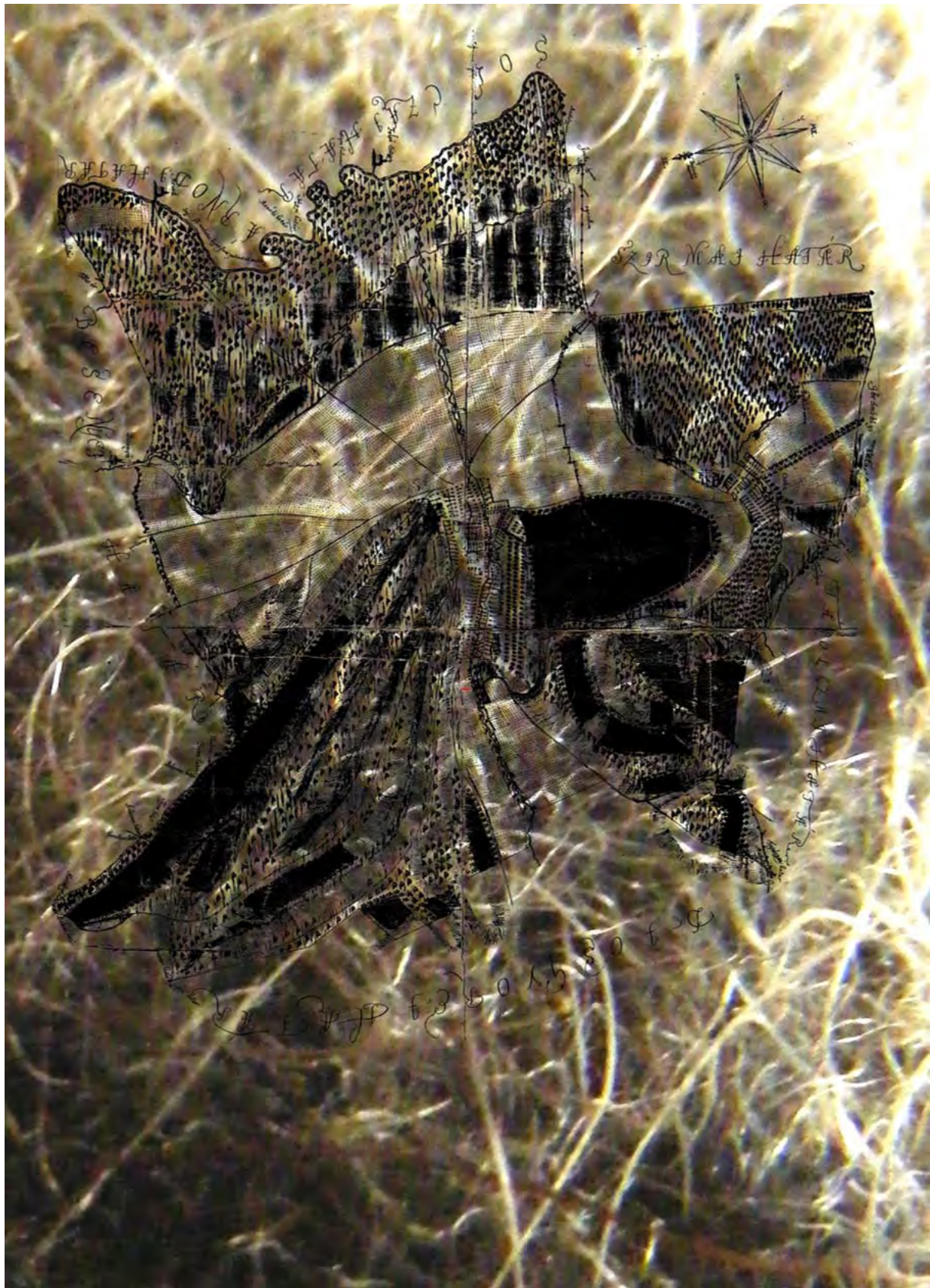


Szeged

Miskolc feketén-fehéren



Miskolc — Rétegek - sorozat
Miskolc - Rétegek I.



Miskolc – Rétegek II.

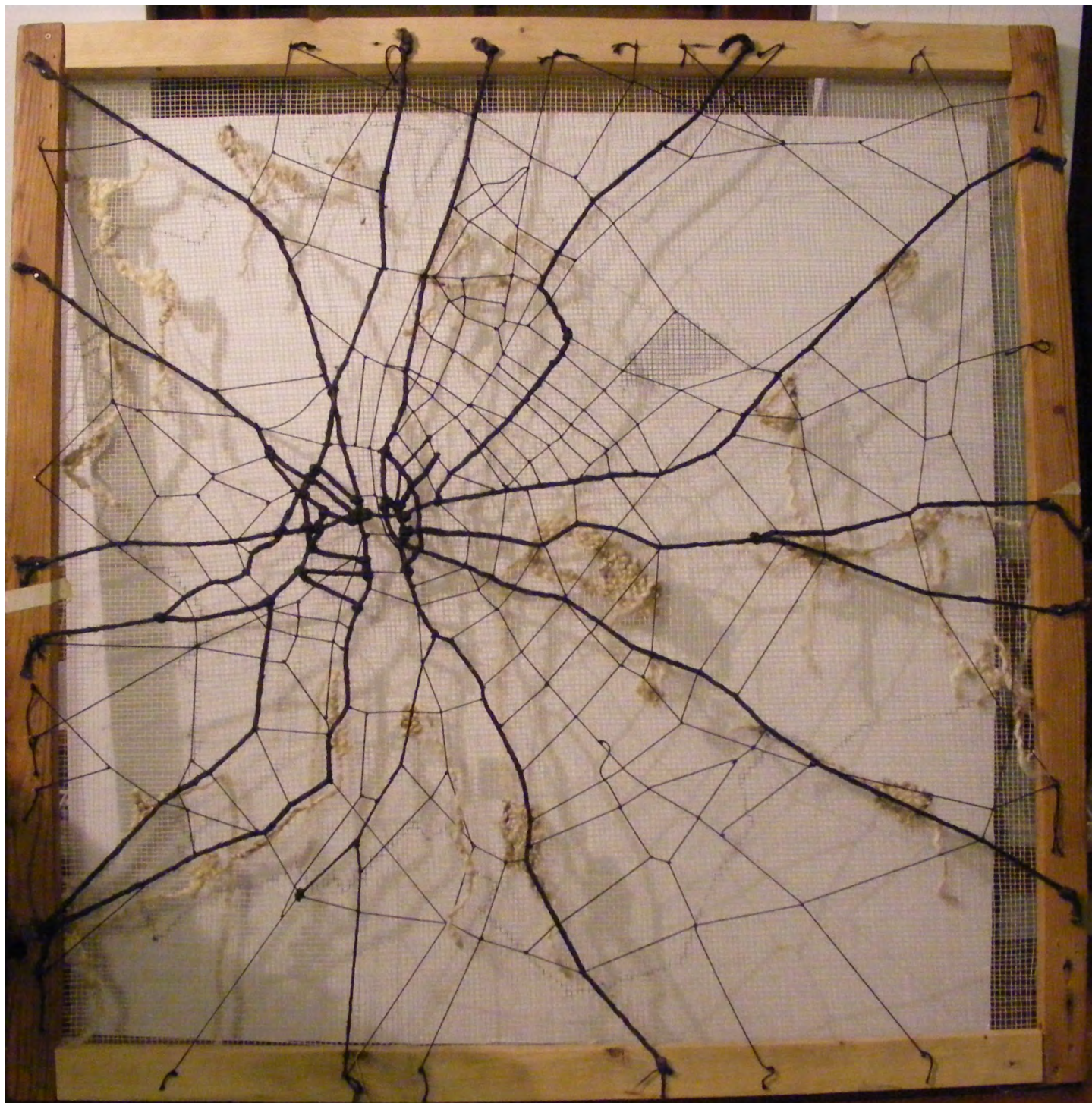


Miskolc – Rétegek IV.



„Textil-makettek”

Budapest – Városszövet kezdetek (fa keret, felvetőfonal, festett cukorspárga, csomózás és szövés), 2012.



Budapest – Városszövet kezdetek – részlet 1.



Budapest – Városszövet kezdetek – részlet 2.



„Hódolat Böszörménynek”. (Karton, textil, fonal, balzafa, vegyes technika.)
Főépítési konferencia kiállítására, 2009. Hajdúböszörmény

